تجارت جهان

شماره: ۲۴۷
دوشنبه ۱۴۰۵/۰۸/۲۵

info@Tejarate.cc
www.Tejarate.cc

سال هفتم/ ۴صفحه قیمت ۵۰ تومان

استقبال پرشور از رویداد قصه خوانی در منطقه آزاد ارس

۳

رشد مناطق تجارت خارجی

۴

انزلی در مسیر تحول

۴

همگرایی دیجیتال آسه‌آن

در حاشیه چهل‌ونهمین اجلاس آسه‌آن در مانیل، وزرای تجارت و اقتصاد یازده کشور عضو روز ۱۴ نوامبر ۲۰۲۶ توافق‌نامه چارچوب اقتصاد دیجیتال آسه‌آن (DEFA) را امضا کردند؛ نخستین توافق الزام‌آور منطقه‌ای جهان که به تجارت دیجیتال، پرداخت‌های الکترونیکی، جریان فرامرزی داده، امنیت سایبری و هوش مصنوعی می‌پردازد. هدف اعلام‌شده، دوبرابر کردن ارزش اقتصاد دیجیتال منطقه از حدود یک تریلیون دلار به دو تریلیون دلار تا سال ۲۰۳۰ است. اجرا از اوایل ۲۰۲۷ آغاز می‌شود.

شالوده سازندگی در کیش

عمان، دروازه منطقه‌ای ایران

شش‌ماهه نخست سال جاری به حدود ۱/۱۶۴ میلیارد دلار رسید؛ رقمی که رشد ۲۳ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل را نشان می‌دهد و تصویری روشن از پویایی روابط تجاری دو کشور ارائه می‌دهد. این رشد در حالی رقم خورده که ایران در هشت‌ماهه نخست ۲۰۲۶ بزرگ‌ترین مقصد صادرات مجدد عمان بوده است؛ واقعیتی که عمان را به حلقه‌ای کلیدی در زنجیره تأمین منطقه‌ای ایران تبدیل کرده است.

موافقت‌نامه تجارت ترجیحی که در مه ۲۰۲۵ امضا شد، همچنان محور اصلی این تعامل است. کاهش تعرفه‌ها و تسهیل رویه‌های گمرکی، مسیر را برای کالاهای ایرانی از محصولات پتروشیمی و کشاورزی تا مصالح ساختمانی هموارتر کرده است. با این حال، موانع بانکی و لجستیکی پابرجا مانده‌اند. محدودیت‌های مالی بین‌المللی و زیرساخت‌های حمل‌ونقل ناقص، سرعت تحقق کامل ظرفیت‌ها را کند کرده‌اند و تجار را وادار ساخته‌اند به مسیرهای غیررسمی یا واسطه‌ای روی آورند.

۴

پروازهای پر ترافیک کیش

فرودگاه کیش هفته گذشته با ۱۵۸ پرواز، ۱۵۹۴۷ مسافر جابه‌جا کرد.

توافق تجاری آسه آن و کانادا

مذاکرات توافق تجارت آزاد آسه‌آن و کانادا به مرحله تکمیل اساسی رسید و امضای نهایی آن برای سال ۲۰۲۷ هدف‌گذاری شد.

جابجایی ۱۳۵۲ خودرو کیش

بندر تجاری کیش طی هفته گذشته (۱۶ تا ۲۲ آبان ۱۴۰۵) شاهد جابه‌جایی ۱۳۵۲ دستگاه خودرو و ۶۲۰۴ مسافر و سرنشین از طریق شناورهای خودروبر و مسافری تندرو بود.

شالوده‌سازندگی کیش

محمد کبیری، مدیرعامل سازمان منطقه آزاد کیش، روز گذشته به مجموعه هما بتن رفت. این بازدید ساده به نظر می‌رسید: بررسی بخش‌های مختلف یک واحد تولیدی و ارزیابی ظرفیت آن برای تأمین بتن پروژه‌های عمرانی و ساختمانی جزیره. اما در پس این حرکت، نشانه‌ای از اولویت‌بندی تازه در مدیریت کیش دیده می‌شود؛ جایی که توسعه دیگر فقط به جذب سرمایه و کلنگ‌زنی پروژه‌های بزرگ محدود نمی‌شود و به زنجیره تأمین محلی، به‌ویژه مصالح پایه‌ای مانند بتن، توجه ویژه‌ای شده است.

جزیره کیش طی دو سال اخیر شاهد جهش سرمایه‌گذاری بوده است. گزارش‌های رسمی سازمان از ثبت بیش از ۱۰۰ هزار میلیارد تومان سرمایه‌گذاری و بازگشت صدها هکتار زمین به بیت‌المال حکایت دارد. پروژه‌های مسکونی، تجاری، گردشگری و زیرساختی یکی پس از دیگری کلید خورده‌اند. در چنین فضایی، بتن نه یک کالای جانبی، بلکه شالوده فیزیکی توسعه است. هر مترمکعب بتنی که از بیرون جزیره وارد شود، هزینه حمل، زمان تأخیر و وابستگی به زنجیره‌های آسیب‌پذیر را به همراه دارد. بازدید کبیری از هما بتن را می‌توان تلاشی برای سنجش آمادگی این زنجیره داخلی دانست.

مجموعه هما بتن یکی از واحدهای تولیدی فعال در جزیره است که بتن آماده و محصولات مرتبط را برای پروژه‌های ساختمانی و عمرانی تأمین می‌کند. مدیرعامل سازمان در جریان بازدید، روند تولید، کیفیت، ظرفیت و توانایی پاسخگویی به تقاضای رو به رشد را بررسی کرد. این اقدام در شرایطی انجام می‌شود که کیش با موج جدیدی از ساخت‌وساز مواجه است؛ از طرح‌های مسکن خدمت گرفته تا پروژه‌های گردشگری و زیرساختی که همگی به بتن با استانداردهای مشخص نیاز دارند.

صنعت بتن در یک جزیره کوچک محدودیت‌های خاص خود را دارد. فضای محدود، هزینه بالای انتقال مواد اولیه مانند سیمان و سنگدانه، و ضرورت رعایت استانداردهای مقاومتی در اقلیم گرم و مرطوب خلیج فارس، چالش‌های دائمی هستند. تولیدکنندگان محلی مانند هما بتن و واحدهای مشابه باید نه تنها ظرفیت کمی، بلکه کیفیت پایدار و انعطاف‌پذیری در تأمین را تضمین کنند. بازدید مقام ارشد منطقه آزاد از چنین واحدی، پیامی دوگانه دارد: از یک سو حمایت و نظارت، و از سوی دیگر تأکید بر اینکه توسعه جزیره بدون پشتوانه تولیدی محلی ناقص می‌ماند.

تحلیل عمیق‌تر این بازدید را باید در چارچوب سیاست‌های کلی منطقه آزاد کیش دید. محمد کبیری از زمان تصدی مسئولیت، بر بازگرداندن اراضی، شفافیت در سرمایه‌گذاری و اجرای پروژه‌های متوقف شده تأکید کرده است. رشد هفت‌برابری سرمایه‌گذاری در دوره‌ای که شرایط اقتصادی و امنیتی منطقه دشوار بوده، نشان‌دهنده تلاش برای ایجاد اعتماد است. اما اعتماد سرمایه‌گذار زمانی پایدار می‌ماند که زنجیره تأمین نیز قابل اتکا باشد. بتن، سیمان، فولاد و سایر مصالح ساختمانی اگر به شکل عمده از بیرون تأمین شوند، هر شوک لجستیکی یا ارزی می‌تواند پروژه‌ها را متوقف کند. تقویت تولیدکنندگان داخلی مانند هما بتن، نوعی بیمه در برابر این ریسک‌هاست.

از منظر اقتصادی، حضور یک واحد تولیدی بتن در جزیره مزایای متعددی دارد. ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم، کاهش خروج ارز برای واردات مصالح، و امکان کنترل کیفیت نزدیک به محل مصرف از جمله این مزایاست. در عین حال، رقابت سالم میان تولیدکنندگان محلی می‌تواند قیمت‌ها را متعادل و استانداردها را بالاتر ببرد. سازمان منطقه آزاد با نظارت بر ظرفیت‌ها و حمایت هدفمند، می‌تواند این رقابت را هدایت کند بدون آنکه به انحصار یا رانت منجر شود.

چشم‌انداز گسترده‌تر نیز اهمیت دارد. کیش در حال حرکت به سمت نقش‌های جدید است؛ از منطقه آزاد مالی و اقتصاد دیجیتال گرفته تا قطب گردشگری پایدار. همه این نقش‌ها به زیرساخت فیزیکی نیاز دارند. هتل‌ها، مراکز تجاری، مسکن و شبکه‌های خدماتی بدون بتن باکیفیت ساخته نمی‌شوند. بنابراین، بازدید از یک کارخانه بتن نه یک اقدام تشریفاتی، بلکه بخشی از منطق توسعه متوازن است: توجه همزمان به نرم‌افزارهای اقتصادی (سرمایه گذاری، قوانین، حکمرانی) و سخت‌افزارهای فیزیکی (مصالح، تولید محلی، لجستیک).

البته چالش‌ها باقی است. مقیاس تولید در جزیره محدود است و ممکن است برای پروژه‌های بسیار بزرگ کافی نباشد. وابستگی به مواد اولیه وارداتی همچنان وجود دارد. کیفیت و استاندارد باید به‌طور مستمر پایش شود تا از مشکلات بعدی در سازه‌ها جلوگیری گردد. نقش سازمان منطقه آزاد در این میان، ایجاد تعادل میان حمایت از تولیدکنندگان موجود و تشویق به ارتقای فناوری و ظرفیت است.

در نهایت، این بازدید یادآور نکته‌ای اساسی است: توسعه پایدار جزیره‌ای مانند کیش از جزئیات آغاز می‌شود. مدیران عالی‌رتبه معمولاً در افتتاحیه‌های بزرگ و مراسم رسمی دیده می‌شوند. حضور در یک واحد تولیدی بتن و بررسی ظرفیت واقعی آن، نشان‌دهنده نگاه عملیاتی‌تر است.

اگر این رویکرد ادامه یابد و به حمایت‌های مشخص، تسهیل مجوزها، بهبود زیرساخت‌های شهرک صنعتی و پیوند بهتر میان تولیدکنندگان و پروژه‌های بزرگ منجر شود، هما بتن و واحدهای مشابه می‌توانند از حاشیه به مرکز زنجیره توسعه کیش حرکت کنند.

کیش در سال‌های اخیر بارها وعده بازگشت به روزهای اوج را شنیده است. تحقق این وعده نیازمند آن است که شالوده‌های فیزیکی توسعه نیز به همان اندازه شالوده‌های مدیریتی و سرمایه‌گذاری مورد توجه قرار گیرند. بازدید محمد کبیری از مجموعه هما بتن، هرچند کوتاه و محدود به یک خبر رسمی، می‌تواند یکی از نشانه‌های این توجه باشد. آینده جزیره نه فقط در برج‌های بلند و مراکز خرید لوکس، بلکه در کارخانه‌هایی نوشته می‌شود که بتن را برای ساختن همان برج‌ها تأمین می‌کنند. ■

رشد مناطق تجارت خارجی

تقاضا برای مناطق تجارت خارجی (Foreign-Trade Zones یا FTZ) در ایالات متحده به شکل چشمگیری افزایش یافته است. در نیمه نخست سال ۲۰۲۶، ۷۲ اعلان فعالیت تولیدی جدید در Federal Register ثبت شد؛ رقمی بیش از دو برابر ۳۵ مورد دوره مشابه سال قبل. این جهش عمدتاً ریشه در تعرفه‌های دولت ترامپ و سیاست‌های بازگرداندن تولید (reshoring) دارد که شرکت‌ها را به سوی ابزارهایی برای کاهش هزینه‌های گمرکی و مدیریت بهتر زنجیره تأمین سوق داده است.

بخش‌های نیمه‌هادی، خودرو و قطعات، انرژی، داروسازی و تجهیزات پزشکی در صدر این موج قرار دارند. نمونه بارز آن، فعالیت‌های اینتل در آریزونا است که برای تولید محصولات نیمه‌هادی در چارچوب FTZ اقدام کرده است. این مناطق به شرکت‌ها اجازه می‌دهند کالاها را بدون پرداخت فوری عوارض وارد، پردازش، مونتاژ یا تولید کنند و تنها در صورت ورود نهایی به بازار داخلی، عوارض را بپردازند؛ مزیتی که در شرایط بی‌ثباتی تعرفه‌ای اهمیت دوچندان یافته است.

انجمن ملی مناطق تجارت خارجی (NAFTZ) گزارش می‌دهد بیش از ۸۳ درصد مدیران و گرنت‌گیرنده‌های این مناطق انتظار افزایش فعالیت در سال ۲۰۲۶ را دارند. این خوش‌بینی با داده‌های میدانی همخوانی دارد: نزدیک به نیمی از کاربران در سال ۲۰۲۵ افزایش حجم تولید، صادرات یا موجودی را تجربه کرده بودند و بسیاری قصد گسترش استفاده از برنامه را دارند. با این حال، چالش‌های ساختاری پابرجاست. در چارچوب توافق USMCA، تولیدکنندگان آمریکایی مستقر در FTZ گاهی مجبور به پرداخت عوارضی می‌شوند که رقبای مکزیکی و کانادایی از آن معافند؛ موضوعی که رقابت‌پذیری صادرات آمریکایی را تضعیف می‌کند.

برای رفع این نابرابری، لایحه‌هایی مانند قانون تقویت صادرات مناطق تجارت خارجی در کنگره مطرح شده است. ایالت‌هایی چون تگزاس و ایندیانا نیز فعالانه در حال توسعه این مناطق‌اند و تگزاس از نظر حجم کالاهای ورودی و صادراتی در صدر قرار دارد.

این روند نشان‌دهنده بازتعریف نقش FTZهاست؛ از ابزاری سنتی برای تسهیل تجارت به سپری در برابر شوک‌های تعرفه‌ای و محرکی برای تولید داخلی. موفقیت آن اما به حل ناهماهنگی‌های قانونی با شرکای آمریکای شمالی و تداوم سیاست‌های حمایتی وابسته است؛ در غیر این صورت، بخشی از مزایای رقابتی ممکن است از دست برود. ■

تحول سلامت در کیش

جزیره کیش، که بیشتر به‌عنوان مقصد گردشگری شناخته می‌شود، در دو سال گذشته شاهد تحولی خاموش اما معنادار در نظام سلامت خود بوده است. بیمارستان تخصصی و فوق تخصصی این جزیره، پس از سه دهه فعالیت با موافقت اصولی، سرانجام پروانه رسمی بهره‌برداری دریافت کرد؛ اتفاقی که نه تنها جایگاه حقوقی آن را تثبیت کرد، بلکه زمینه ارتقای اعتباربخشی به درجه یک کشوری و دریافت مجوز گردشگری سلامت را فراهم آورد.

سعید جاودان سیرت، رئیس بیمارستان، در تشریح عملکرد این دوره از ثبت بیش از ۷۰۰ هزار مراجعه و خدمت درمانی خبر داد: بیش از ۵۳۸ هزار نوبت سرپایی و ۱۷۱ هزار مورد بستری و اورژانس، همراه با ۲ هزار و ۴۶۰ عمل جراحی و تولد ۴۸۸ نوزاد. این آمار در حالی به دست آمده که بیمارستان با ۹۶ تخت و بیش از ۵۰ نیروی تخصصی فعالیت می‌کند.

اما اهمیت این تحول فراتر از اعداد است. با تثبیت جایگاه بیمارستان در چارچوب تعرفه‌های عمومی غیردولتی، هزینه خدمات درمانی برای ساکنان جزیره ۱۴ درصد کمتر از تعرفه بخش خصوصی سال جاری و ۱۵ درصد پایین‌تر از تعرفه سال گذشته باقی مانده است. در شرایطی که تعرفه‌های خصوصی حدود ۷۰ درصد افزایش یافته، این تثبیت به معنای کاهش واقعی فشار مالی بر خانواده‌هاست. علاوه بر این، بیش از ۶۰۰ میلیارد ریال تجهیزات تشخیصی، از جمله سی‌تی‌اسکن ۶۴ اسلایس، فیبرواسکن و دستگاه CBCT، با حمایت سازمان منطقه آزاد کیش به مجموعه اضافه شده و نیاز بیماران به سفرهای درمانی خارج از جزیره را کاهش داده است.

دریافت مجوز گردشگری سلامت، که به‌تازگی ابلاغ شده، افق تازه‌ای می‌گشاید. موقعیت جغرافیایی کیش در خلیج فارس و امکان اقامت بدون روادید برای بسیاری از اتباع خارجی، ظرفیت جذب بیماران بین‌المللی را ایجاد کرده است. این امر می‌تواند درآمدارزی ایجاد کند و هم‌زمان زیرساخت‌های درمانی را تقویت نماید.

با این حال، چالش‌ها پابرجاست. راه‌اندازی بخش شیمی‌درمانی و توسعه جراحی چشم از اولویت‌های اعلام‌شده است تا بیماران سرطانی و سایر گروه‌ها مجبور به سفرهای مکرر نباشند. موفقیت این مسیر به تداوم حمایت سازمانی، جذب متخصصان مقیم و مدیریت مطالبات بیمه‌ای بستگی دارد.

تحول بیمارستان کیش نشان می‌دهد که توسعه سلامت در مناطق آزاد، اگر با رویکرد ساختاری و prioritization عدالت درمانی همراه باشد، می‌تواند هم کیفیت زندگی ساکنان را بهبود بخشد و هم به اقتصاد محلی پیوند بخورد. ■

استقبال پرشور از رویداد قصه‌خوانی در منطقه آزاد ارس

در مدرسه کوثر منطقه آزاد ارس، کودکان دبستانی دور هم جمع شده‌اند تا به جای شنیدن موعظه‌های مستقیم، با قصه‌ها بیاموزند. نخستین جلسه از مجموعه کارگاه‌های قصه‌گویی ویژه دانش‌آموزان مقطع ابتدایی این منطقه، با هدف آموزش مفاهیم تربیتی و مهارت‌های زندگی برگزار شده است. این برنامه که به همت مدیریت اجتماعی و ورزش سازمان منطقه آزاد ارس اجرا می‌شود، نقطه شروعی است برای گسترش رویکردی که مهارت‌هایی چون «نه گفتن»، احترام به بزرگ‌ترها و حفاظت از محیط زیست را نه از طریق دستور، بلکه از دل روایت به کودکان منتقل می‌کند.

منطقه آزاد ارس، با موقعیت مرزی و اقتصاد ویژه‌اش، همواره بیشتر با مباحث سرمایه‌گذاری، تجارت و توسعه زیرساخت‌ها شناخته شده است. حضور چنین برنامه‌ای در مدارس آن، نشانه‌ای از توجه به لایه‌ای عمیق‌تر از توسعه است: تربیت نسلی که بتواند در کنار مهارت‌های فنی و اقتصادی، مهارت‌های انسانی و اجتماعی را نیز بیاموزد. در جهانی که کودکان بیش از پیش در معرض فشارهای اجتماعی، رسانه‌ای و محیطی قرار دارند، آموزش مهارت‌هایی مانند نه گفتن مهارتی که می‌تواند مرزهای شخصی را حفظ کند و احترام متقابل و مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی، دیگر امری لوکس نیست. این‌ها ابزارهای بقا و رشد در جامعه پیچیده‌اند.

روش انتخاب شده، قصه‌گویی، تصادفی نیست. روان‌شناسی رشد و مطالعات آموزشی دهه‌هاست نشان داده‌اند که کودکان مفاهیم انتزاعی را از طریق روایت بهتر درونی می‌کنند. قصه فضایی امن ایجاد می‌کند که در آن شخصیت‌ها اشتباه می‌کنند، تصمیم می‌گیرند، عواقب را می‌بینند و دوباره تلاش می‌کنند. کودک بدون آنکه احساس کند مورد قضاوت قرار گرفته، با شخصیت‌ها همذات‌پنداری می‌کند و درس را جذب می‌نماید. در کارگاه‌های ارس، مربی این فضا را ایجاد می‌کند تا موضوعاتی چون حفاظت از محیط زیست که در منطقه‌ای با اهمیت اکولوژیک و مرزی می‌تواند حیاتی باشد یا احترام به بزرگ‌ترها، نه به شکل شعار، بلکه به شکل تجربه روایی منتقل شود.

اهمیت این رویکرد در بستر مدارس ابتدایی ایران و به‌ویژه مناطق آزاد، دوچندان است. نظام آموزشی سنتی اغلب بر حفظیات و انتقال مستقیم ارزش‌ها تکیه داشته است. کارگاه‌های قصه‌محور می‌توانند این الگو را تکمیل کنند و حتی چالش بکشند. وقتی کودک یاد می‌گیرد «نه» بگوید، در واقع در حال تمرین استقلال رأی و تشخیص موقعیت است؛ مهارتی که بعدها در برابر فشار همسالان، تبلیغات یا حتی موقعیت‌های پرخطر به کار می‌آید. آموزش احترام نیز، اگر از مسیر قصه باشد، کمتر به اطاعت کورکورانه و بیشتر به درک متقابل نزدیک می‌شود. و حفاظت از محیط زیست، در منطقه‌ای که توسعه اقتصادی و طبیعت در هم تنیده‌اند، می‌تواند حساسیت نسل آینده را نسبت به منابع مشترک افزایش دهد.

برنامه اعلام شده قرار است به سایر مدارس منطقه آزاد ارس گسترش یابد. این گسترش، اگر با نظارت کیفی، آموزش مستمر مربیان و ارزیابی تأثیر همراه شود، می‌تواند الگویی محلی بسازد. اما چالش‌ها نیز واقعی‌اند. موفقیت چنین کارگاه‌هایی به کیفیت قصه‌ها، مهارت مربی در ایجاد فضای گفت‌وگو، و تداوم برنامه بستگی دارد.

یک جلسه یا چند جلسه پراکنده، هرچند الهام‌بخش، به تنهایی مهارت پایدار نمی‌سازد. نیاز به پیگیری در کلاس‌های عادی، مشارکت والدین و پیوند با برنامه درسی رسمی وجود دارد. بدون این‌ها، خطر تبدیل شدن به رویدادی نمادین و گذرا بالاست.

از منظر تحلیلی‌تر، این ابتکار با زتاب دهنده تنشی آشنا در سیاست‌گذاری آموزشی مناطق در حال توسعه است: میان تمرکز بر رشد اقتصادی سریع و سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی نرم. منطقه آزاد ارس، مانند بسیاری از مناطق مشابه، برای جذب سرمایه و ایجاد اشتغال طراحی شده است. اما جوامعی که تنها بر مهارت‌های فنی تکیه کنند، در برابر تغییرات اجتماعی و بحران‌های محیطی آسیب‌پذیرتر می‌مانند. آموزش مهارت‌های زندگی از طریق قصه، سرمایه‌گذاری کم‌هزینه اما بالقوه پربازدهی است که می‌تواند تاب‌آوری اجتماعی را افزایش دهد. کودکانی که یاد می‌گیرند مرزهای خود را حفظ کنند، به دیگران احترام بگذارند و نسبت به محیط احساس مسئولیت داشته باشند، شهروندانی هستند که توسعه پایدار را ممکن‌تر می‌سازند.

در سطح گسترده‌تر، این کارگاه‌ها یادآور نقش داستان در فرهنگ ایرانی است. قصه‌گویی سنتی، از مثنوی تا قصه‌های عامیانه، همواره ابزاری برای انتقال اخلاق و حکمت بوده است. بازگرداندن این سنت به فضای رسمی مدرسه، آن هم با موضوعات معاصر مانند مهارت نه گفتن و محیط زیست، پیوندی هوشمندانه میان گذشته فرهنگی و نیازهای امروز ایجاد می‌کند. در عین حال، باید مراقب بود که قصه‌ها صرفاً ابزاری ایدئولوژیک نشوند. قدرت قصه در گشودگی آن است؛ در اجازه دادن به کودک برای فکر کردن، سؤال کردن و نتیجه‌گیری شخصی.

نخستین جلسه در مدرسه کوثر برگزار شده و قول داده شده که مدارس دیگر نیز میزبان این برنامه شوند. این شروع، هرچند کوچک، می‌تواند نشانه‌ای از تغییر تدریجی در نگاه به تربیت باشد: از انتقال مستقیم ارزش‌ها به ایجاد فضاهایی که کودکان خود ارزش‌ها را کشف و تمرین کنند. اگر این کارگاه‌ها با دقت طراحی، ارزیابی و گسترش یابند، ممکن است فراتر از یک برنامه محلی، به الگویی برای سایر مناطق تبدیل شوند. در نهایت، آنچه در کلاس‌های ارس در حال شکل‌گیری است، نه فقط آموزش چند مهارت، بلکه تمرین نوعی از بودن در جهان است بودن از طریق شنیدن، تخیل کردن و انتخاب کردن. و این، برای نسلی که آینده منطقه و کشور را خواهد ساخت، تمرینی حیاتی است. ■

همگرایی دیجیتال آسه‌آن

در حاشیه چهل‌ونهمین اجلاس آسه‌آن در مانیل، وزرای تجارت و اقتصاد یازده کشور عضو روز ۱۴ نوامبر ۲۰۲۶ توافق‌نامه چارچوب اقتصاد دیجیتال آسه‌آن (DEFA) را امضا کردند؛ نخستین توافق الزام‌آور منطقه‌ای جهان که به تجارت دیجیتال، پرداخت‌های الکترونیکی، جریان فرامرزی داده، امنیت سایبری و هوش مصنوعی می‌پردازد. هدف اعلام‌شده، دوبرابر کردن ارزش اقتصاد دیجیتال منطقه از حدود یک تریلیون دلار به دو تریلیون دلار تا سال ۲۰۳۰ است. اجرا از اوایل ۲۰۲۷ آغاز می‌شود.

این توافق تنها یک سند حقوقی نیست. در حالی که آسه‌آن با جمعیتی نزدیک به ۶۸۰ میلیون نفر همچنان با شکاف‌های زیرساختی و تفاوت سطح آمادگی دیجیتال میان اعضا دست‌وپنجه نرم می‌کند، DEFA تلاش می‌کند قواعد مشترک ایجاد کند تا کسب‌وکارهای کوچک بتوانند بدون هزینه‌های سنگین اداری، به بازارهای همسایه دسترسی پیدا کنند. موفقیت آن اما به هماهنگی واقعی مقررات، سرمایه‌گذاری در زیرساخت و اعتماد به حفاظت از داده‌ها بستگی دارد.

هم‌زمان، نشانه‌های دیگری از تحرک اقتصادی در منطقه دیده می‌شود. منطقه ویژه اقتصادی جوهر-سنگاپور از ژانویه ۲۰۲۵ تا ژوئن ۲۰۲۶ حدود ۸۸.۸۳ میلیارد رینگیت مالزی (نزدیک به ۲۱.۸ میلیارد دلار) سرمایه‌گذاری تأییدشده جذب کرده که ۴۵ درصد آن اجرایی شده و نزدیک به ۲۹ هزار شغل بالقوه ایجاد می‌کند. طرح جامع این منطقه قرار است در دسامبر در نشست رهبران دو کشور رونمایی شود. در تایلند نیز کمیته سیاستی کریدور اقتصادی شرقی چهار منطقه ویژه جدید در چانبوری و رایونگ را با تمرکز بر خودروسازی پیشرفته، الکترونیک هوشمند، دیجیتال و لجستیک تأیید کرده است؛ سرمایه‌گذاری تخمینی ۲۵.۶۶ میلیارد بات و ایجاد ۱۲ تا ۱۴ هزار شغل.

این سه تحول در کنار هم تصویری از یک استراتژی دولایه را نشان می‌دهند: از یک سو تلاش برای ایجاد چارچوب مشترک منطقه‌ای، و از سوی دیگر رقابت ملی و دوجانبه برای جذب سرمایه در زنجیره‌های ارزش پیشرفته. در جهانی که رقابت بر سر فناوری و سرمایه شدت گرفته، آسه‌آن می‌کوشد هم همگرایی را تقویت کند و هم از مزیت‌های مکانی خود بهره ببرد. پرسش اصلی این است که آیا قواعد مشترک دیجیتال می‌تواند شکاف‌های داخلی را کاهش دهد یا صرفاً به ابزاری برای رقابت میان اعضا تبدیل خواهد شد. پاسخ در سال‌های آینده مشخص می‌شود. ■

عمان، دروازه منطقه‌ای ایران

صادرات ایران به عمان در شش‌ماهه نخست سال جاری به حدود ۱/۱۶۴ میلیارد دلار رسید؛ رقمی که رشد ۲۳ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل را نشان می‌دهد و تصویری روشن از پویایی روابط تجاری دو کشور ارائه می‌دهد. این رشد در حالی رقم خورده که ایران در هشت‌ماهه نخست ۲۰۲۶ بزرگ‌ترین مقصد صادرات مجدد عمان بوده است؛ واقعیتی که عمان را به حلقه‌ای کلیدی در زنجیره تأمین منطقه‌ای ایران تبدیل کرده است.

موافقت‌نامه تجارت ترجیحی که در مه ۲۰۲۵ امضا شد، همچنان محور اصلی این تعامل است. کاهش تعرفه‌ها و تسهیل رویه‌های گمرکی، مسیر را برای کالاهای ایرانی از محصولات پتروشیمی و کشاورزی تا مصالح ساختمانی هموارتر کرده است. با این حال، موانع بانکی و لجستیکی پابرجا مانده‌اند. محدودیت‌های مالی بین‌المللی و زیرساخت‌های حمل‌ونقل ناقص، سرعت تحقق کامل ظرفیت‌ها را کند کرده‌اند و تجار را وادار ساخته‌اند به مسیرهای غیررسمی یا واسطه‌ای روی آورند.

نقش بالقوه این رابطه فراتر از ارقام دوجانبه است. عمان با موقعیت استراتژیک در ورودی خلیج فارس و دسترسی به بازارهای شرق آفریقا، شبه‌قاره هند و حتی شرق آسیا، می‌تواند به عنوان دروازه‌ای برای دور زدن برخی محدودیت‌های منطقه‌ای عمل کند. ظرفیت‌های مناطق آزاد و ویژه اقتصادی ایران، به‌ویژه در سواحل جنوبی از چابهار تا بندرعباس در این میان اهمیت دوچندان می‌یابد. این مناطق می‌توانند با استفاده از شبکه توزیع عمان، کالاهای ایرانی را با هزینه کمتر و سرعت بیشتر به بازارهای هدف برسانند و در عین حال، سرمایه‌گذاری مشترک در لجستیک و انبارداری را جذب کنند.

تحلیل این روند نشان می‌دهد که تجارت ایران و عمان دیگر صرفاً یک رابطه دوجانبه نیست؛ بلکه بخشی از استراتژی گسترده‌تر ایران برای تنوع‌بخشی به مسیرهای صادراتی و کاهش وابستگی به کانال‌های سنتی است. موفقیت پایدار این مسیر اما مستلزم حل تدریجی موانع بانکی و سرمایه‌گذاری جدی در زیرساخت‌های بندری و گمرکی است. اگر این موانع برطرف شوند، عمان می‌تواند نه فقط شریک تجاری، بلکه سکوی پرتاب ایران به بازارهای وسیع‌تر منطقه باشد فرصتی که در فضای ژئواکونومیک امروز خاورمیانه، ارزش راهبردی بالایی دارد. ■

انزلی در مسیر تحول

در هفته‌ای که گذشت، منطقه آزاد انزلی بار دیگر نشان داد که چگونه می‌تواند از یک پهنه ساحلی نسبتاً خاموش به یکی از گره‌های حیاتی تجارت و لجستیک ایران در جنوب دریای کاسپین تبدیل شود. مصطفی طاعتی‌مقدم، رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل سازمان، در بازدیدهای میدانی و نشست‌های متعدد، تصویری از پیشرفت‌های ملموس و برنامه‌های بلندپروازانه ارائه داد که هم بر واقعیت‌های موجود استوار است و هم به چالش‌های ساختاری اشاره دارد.

روز شنبه ۱۶ آبان ۱۴۰۵، طاعتی‌مقدم از شهرک صنعتی شماره ۳، پروژه ترمیم موج‌شکن غربی، لایروبی مجتمع بندری کاسپین و توسعه خطوط راه‌آهن متصل به بندر بازدید کرد. او اعلام کرد این شهرک صنعتی بیش از ۷۲ درصد پیشرفت فیزیکی داشته و امید می‌رود تا پایان سال جاری تکمیل و به فعالان اقتصادی واگذار شود. این اعلام، فراتر از یک گزارش پیشرفت ساده بود. طاعتی‌مقدم تأکید کرد که هدف اصلی، جذب سرمایه‌گذارانی است که از فناوری‌های نوین استفاده کنند و رویکرد صادرات‌محور داشته باشند؛ رویکردی که با سیاست‌های کلی نظام برای مناطق آزاد همخوانی دارد. چالش تملک اراضی که سال‌ها این پروژه را کند کرده بود، هنوز به‌طور کامل برطرف نشده، اما پیشرفت فعلی نشان‌دهنده عزم سازمان برای عبور از موانع بوروکراتیک است.

همزمان، خبر امضای قراردادهای احداث سه پست اسکله جدید در بندر کاسپین با سرمایه‌گذاری ۶.۷ هزار میلیارد تومان و چهار میلیون یورو تجهیزات، موجی از امیدواری ایجاد کرد. دو پست اسکله کارگو (شماره‌های ۱۱ و ۱۲) توسط بخش خصوصی با ۵.۲ همت و یک پست دیگر با ۱.۵ همت از منابع سازمان اجرا می‌شود. این سرمایه‌گذاری پس از سال‌ها رکود نسبی در توسعه اسکله‌ها، نشان‌دهنده بازگشت اعتماد بخش خصوصی است. عملکرد بندر کاسپین در دو سال گذشته تقریباً دوبرابر شده و هدف امسال رسیدن به ۱.۵ میلیون تن عملیات اعلام شده است. اسکله‌های جدید می‌توانند حدود یک میلیون تن به ظرفیت اضافه کنند.

طاعتی‌مقدم در مصاحبه‌ها بارها بر مزیت چهاروجهی منطقه آزاد انزلی (دریا، ریل، جاده و هوا) تأکید کرده است. افزایش ظرفیت ریلی ایستگاه کاسپین از یک خط به سه خط در مدت کوتاه، آن هم در شرایط پیچیده منطقه‌ای، نمونه بارز این تلاش‌هاست. او گفته است که طراحی اتصال ریل به اسکله‌های انتهایی انجام شده و خرید ریل در جریان است. این اقدامات می‌تواند حمل یکسره کالاهای اساسی و حتی روغن را ممکن سازد و هزینه‌های لجستیکی را کاهش دهد.

تحلیل این تحولات نشان می‌دهد که منطقه آزاد انزلی در حال گذار از الگوی سنتی واردات و صادرات مجدد به سمت تولید صادرات‌محور و هاب لجستیکی است. آمارهای پیشین، از جمله رشد قابل توجه در صدور جوازهای تولیدی و افزایش ظرفیت انبارش، زمینه این ادعا را فراهم کرده است. با این حال، موفقیت واقعی به چند عامل بستگی دارد: تداوم جذب سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی، رفع موانع اداری در سطح استان و ملی، و مدیریت پایدار محیط‌زیست، به‌ویژه تالاب انزلی که اخیراً موضوع همکاری با سازمان حفاظت محیط‌زیست قرار گرفته است.

طاعتی‌مقدم، که از آذر ۱۴۰۳ در این سمت منصوب شده، با سابقه عمرانی و مدیریتی، رویکردی عمل‌گرایانه اتخاذ کرده است. تمرکز او بر مولدسازی اراضی، تصویب طرح‌های سرمایه‌گذاری جدید (از جمله هشت طرح در حوزه‌های گردشگری، تجاری و مسکونی در هفته‌های اخیر) و تعامل با مقامات عالی‌رتبه، از جمله معاون اجرایی رئیس‌جمهور، نشان‌دهنده تلاش برای قرار دادن انزلی در نقشه راه دیپلماسی اقتصادی ایران با اوراسیا است. توافق تجارت آزاد با اتحادیه اقتصادی اوراسیا و تعرفه صفر بر بخش عمده کالاها، فرصت بی‌سابقه‌ای فراهم کرده که انزلی می‌تواند از آن بهره ببرد.

با این وجود، چالش‌ها پابرجاست. پسروی آب دریای کاسپین، رقابت با سایر بنادر شمالی، محدودیت‌های زیرساختی فرودگاه رشت و نیاز به هماهنگی بیشتر میان دستگاه‌های اجرایی، همگی می‌توانند سرعت پیشرفت را کاهش دهند. طاعتی‌مقدم خود به آمادگی سازمان برای مشارکت در توسعه فرودگاه رشت اشاره کرده، اما اجرای آن نیازمند عزم مشترک است.

در سطح اجتماعی نیز، رویدادهایی مانند پایان رالی خانوادگی مناطق آزاد شمال و میزبانی مسابقات ورزشی، نشان‌دهنده تلاش برای پیوند توسعه اقتصادی با نشاط اجتماعی و گردشگری است. این بعد، اگرچه کمتر مورد توجه رسانه‌های اقتصادی قرار می‌گیرد، برای پایداری بلندمدت منطقه حیاتی است.

اگر هفته اخیر را به‌عنوان یک نمونه کوچک در نظر بگیریم، تصویر کلی روشن است: منطقه آزاد انزلی تحت مدیریت فعلی، در حال حرکت از مرحله برنامه‌ریزی به مرحله اجرای ملموس است. پیشرفت ۷۲ درصدی شهرک صنعتی، آغاز عملیات اسکله‌های جدید و تقویت ریل، فکت‌هایی هستند که نمی‌توان نادیده گرفت.

با این حال، تبدیل این پیشرفت‌ها به جهش پایدار صادراتی و اشتغال‌زا، نیازمند تداوم نظارت دقیق، شفافیت در واگذاری‌ها و انطباق با استانداردهای بین‌المللی لجستیک است.

طاعتی‌مقدم در یکی از اظهارات خود گفته است که منطقه آزاد انزلی می‌تواند به گره اصلی حمل‌ونقل و لجستیک جنوب دریای کاسپین تبدیل شود. هفته گذشته، گام‌هایی در جهت تحقق این ادعا برداشته شد. اینکه آیا این گام‌ها به مسیر تبدیل می‌شوند یا در میانه راه متوقف می‌مانند، به عملکرد ماه‌ها و سال‌های آینده بستگی دارد. در شرایطی که ایران به دنبال تقویت کریدورهای شمالی و کاهش وابستگی به مسیرهای جنوبی است، انزلی فرصتی استراتژیک در اختیار دارد که نباید از دست برود. ■

مرزهای تازه سرمایه‌گذاری

لهستان در آستانه پایان یک فصل طولانی از سیاست‌های منطقه‌ای خود است. چهارده منطقه ویژه اقتصادی سنتی که از سال ۱۹۹۴ فعالیت می‌کردند، در ۳۱ دسامبر ۲۰۲۶ منقضی می‌شوند و کل کشور رسماً به «منطقه سرمایه‌گذاری لهستان» تبدیل می‌شود. این تغییر، که از سال ۲۰۱۸ با معرفی تدریجی سیستم جدید آغاز شده بود، اکنون به نقطه نهایی می‌رسد.

اصلاحات اخیر دوره معافیت مالیاتی را تا ۲۰ سال تمدید کرده و فرآیندها را ساده‌تر ساخته‌اند. تصمیمات حمایتی که پیش‌تر حداکثر ۱۵ سال اعتبار داشتند، اکنون بسته به منطقه می‌توانند تا دو دهه ادامه یابند. این افزایش افق زمانی، به‌ویژه برای پروژه‌های سرمایه‌بر در تولید و لجستیک، جذابیت بیشتری ایجاد می‌کند و به شرکت‌ها فرصت می‌دهد سقف کمک‌های دولتی را کامل‌تر استفاده کنند. شرکت‌های مدیریت‌کننده مناطق پیشین همچنان نقش مهمی در صدور تصمیمات حمایتی خواهند داشت و پلتفرم الکترونیکی جدیدی نیز برای تسهیل درخواست‌ها در نظر گرفته شده است.

این گذار صرفاً اداری نیست. سیستم قدیمی که سرمایه‌گذاران را به محدوده جغرافیایی مشخص محدود می‌کرد، جای خود را به الگویی داده که تقریباً در تمام نقاط کشور قابل اجراست. از سپتامبر ۲۰۱۸ تا اواخر ۲۰۲۶، بیش از ۴ هزار تصمیم حمایتی صادر شده که ارزش سرمایه‌گذاری اعلام‌شده آن به حدود ۱۷۰ میلیارد زلوتی می‌رسد و بیش از ۵۷ هزار شغل جدید ایجاد کرده است. حدود ۶۵ درصد این تصمیمات به شرکت‌های لهستانی تعلق گرفته، نشانه‌ای از تقویت سرمایه‌گذاری داخلی در کنار جذب سرمایه خارجی.

موفقیت این مدل در رتبه‌بندی بین‌المللی نیز بازتاب یافته است. در گزارش fDi Global ۲۰۲۶ Free Zones of the Year که توسط واحد تحلیلی گروه فایننشال تایمز منتشر شد، منطقه ویژه اقتصادی کاتوویتسه به‌عنوان بهترین منطقه صنعتی اروپا انتخاب شد و منطقه لودز در رتبه دوم اروپا قرار گرفت. هیئت داوران نقش کاتوویتسه را در ایجاد اشتغال، بازسازی اقتصادی جنوب لهستان و انطباق با شرایط ژئوپلیتیک، از جمله ورود به صنایع راهبردی و حمایت از بازسازی اوکراین، برجسته کرده‌اند. لودز نیز برای سابقه طولانی و حجم سرمایه‌گذاری‌های خود مورد تقدیر قرار گرفت.

تحلیلگران این تحول را گامی عمل‌گرایانه می‌دانند. لهستان با حذف مرزهای مصنوعی مناطق ویژه و افزایش افق زمانی معافیت‌ها، رقابت‌پذیری خود را در اروپای مرکزی حفظ می‌کند. در عین حال، شرکت‌هایی که هنوز از معافیت‌های قدیمی استفاده می‌کنند باید تا پایان سال جاری سقف باقی‌مانده خود را بررسی کنند، زیرا پس از ۳۱ دسامبر ۲۰۲۶ امکان انتقال آن وجود ندارد. نتیجه نهایی، سیستمی یکپارچه‌تر و انعطاف‌پذیرتر است که می‌تواند سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت را در اقتصادی که همچنان در حال تحول صنعتی است، تقویت کند. ■

